

WEINIG REDEN TOT NOSTALGIE

De gouden jaren van *Vrij Nederland*

Eind juni 2016 werd het definitieve besluit bekend: het ooit zo roemruchte weekblad *Vrij Nederland* wordt omgevormd tot maandblad, met een gemoderniseerde website voor de meer actuele bijdragen. Dat was nodig omdat de oplagecijfers al decennialang daalden. Na een hoogtepunt van 120.000 exemplaren, in 1978, was de betaalde oplage gekelderd tot 45.000 in 2010, om in de vijf jaar daarna nog eens te worden gehalveerd. Voor een vijftigplusser die, om met Renate Rubinstein te spreken, “links is geweest, maar toch niet rechts geworden”, was dat een weemoedig moment – de zoveelste bevestiging van het feit dat de wereld van zijn jeugd niet meer bestaat.

Toen ik in 1977 in Amsterdam ging studeren, nam ik een abonnement op het weekblad, dat toen gold als het walhalla van de journalistiek en het geweten van progressief Nederland. Ik laafde me aan het bloemrijke proza van Martin van Amerongen – die naar eigen zeggen vooral schreef over oude socialisten, lijpe dominees en dooie Duitse dichters – en las met grote belangstelling de ellenlange stukken van Igor Cornelissen over de infernale ruzies die de vroegere arbeidersbeweging hadden geteisterd. Vaak werd het hoogtepunt van de week gevormd door het interview van Bibeb, bij wie niet alleen kunstenaars zich diep in de ziel lieten kijken, maar ook gezagsdragers vaak meer loslieten dan ze van plan waren geweest. Daarnaast waren er de verrassende en dikwijls provocerende columns van Renate Rubinstein en Hugo Brandt Corstius, terwijl een keur aan onderzoeksjournalisten uitvoerig berichtten over de perfide en achterbakse plannen van graaiende ondernemers, overijverige ambtenaren en (rechtse) politici. Ook het buitenland werd scherp in de gaten gehouden, waarbij vooral het imperialistische Amerika en zijn bondgenoten als boosdoeners golden. Toen het legendarische cabaret-duo Neerlands Hoop in 1978 ageerde tegen deelname aan het WK Voetbal in Argentinië, kreeg het in *Vrij Nederland* een eigen podium. En op cultureel gebied bood het blad eveneens veel; zo was de in 1977 ingevoerde “kleurenbijlage” eenmaal in de maand helemaal gewijd aan boeken.

In 1986 zegde ik mijn abonnement op. Van Amerongen was inmiddels hoofdredacteur van *De Groene Amsterdammer* geworden, Igor Cornelissen schreef steeds vaker over trotskistische filatelisten of lieden die in de jaren dertig Willy Brandt een hand hadden gegeven, en Hugo Brandt Corstius had Renate Rubinstein inmiddels van “neo-antisemitisme” beschuldigd. Ook begonnen de ooit zo verfrissende reportages van Gerard van Westerloo over “gewone” mensen in mijn ogen tamelijk eentonig te worden, terwijl het commentaar op nieuwe plannen van het kabinet-Lubbers of de buitenlandpolitiek van de Verenigde Staten eveneens nogal voorspelbaar was.

Achteraf werd duidelijk dat de neergang van *Vrij Nederland* toen al begonnen was. Binnen de redactie was er een onfrisse stammenstrijd uitgebroken, waarbij het optreden en de positie van sterverslaggever én

Rond 1986 was het niet langer mode om links te zijn en veel babyboomers waren niet meer zo geïnteresseerd in onthullingen over de lage listen der kapitalisten

Olympisch kampioen schnabbelen Joop van Tijn dikwijls de steen des aanstoots was. Bovendien daalde de oplage gestaag; het was niet langer mode om “links” te zijn en veel babyboomers waren niet meer zo geïnteresseerd in onthullingen over de lage listen der kapitalisten.

John Jansen van Galen – ooit hoofdredacteur van de *Haagse Post*, waarover hij ook een boek schreef – heeft ervoor gekozen om zich bij zijn boek over *Vrij Nederland* te beperken tot de “gouden jaren” van het weekblad, die hij laat duren van ongeveer 1965 tot 1985. Dat is enigszins jammer, maar ook wel te begrijpen. De beginjaren van *Vrij Nederland* – opgericht in 1940 als verzetsblad – zijn uitgebreid beschreven in de biografie van medeoprichter Henk van Randwijk (door Gerard Mulder en Paul Koedijk), terwijl de relevantie van het weekblad in de jaren vijftig zo mogelijk nog geringer was dan in de afgelopen twintig jaar. Het nadeel van deze keuze is dat de periode 1940-1965 wel heel summier wordt behandeld, maar daar tegenover staat dat er zodoende alle ruimte is voor de twintig jaar waarin *Vrij Nederland* – niet in de laatste plaats door degenen die erin schreven – werd beschouwd als het beste en belangrijkste weekblad van Nederland. En bovendien is hij zo in staat het “linkse levensgevoel” uit die jaren uitgebreid te schetsen.

Wie deze tijd niet heeft meegemaakt, wrijft zich waarschijnlijk de ogen uit bij het lezen over de morele superioriteit waarmee het voormalige verzetsblad – waarvan de meeste redacteurs de oorlog als baby of kleuter hadden meegemaakt – iedereen de maat nam. Of het nu ging om een volkstelling, het minderhedenbeleid, het debat over *nature* of *nurture*, of plannen om de verzorgingsstaat betaalbaar te houden – overal werd de oorlog bij gehaald. En dat de *VN*-journalisten, en de abonnees, dan aan de goede kant stonden – dat sprak voor zich.

Dat hiermee eigenlijk een nogal clichématig beeld van de lange, linkse “jaren zeventig” ontstaat, komt deels door de aanpak van Jansen van Galen. Hij heeft zich vooral op interviews en interne correspondentie gebaseerd, en relatief weinig aandacht besteed aan de

inhoud van de jaargangen. Hierdoor wordt uitgebreid ingegaan op de redactieperikelen, maar komt de gevarieerde en vaak ook kwalitatief hoogwaardige inhoud van het blad minder aan bod. Ook meer genuanceerde of dwarse geluiden, die soms eveneens in het blad klonken, blijven nu grotendeels ongehoord. Zo wordt Bart Tromp, die in het blad kritiek uitte op veel modieus-linkse denkbeelden, niet eenmaal genoemd.

Jammer is ook dat Jansen van Galen af en toe wat slordig is. Zo kon *Het Vrije Volk* onmogelijk in 1940 zijn Joodse medewerkers ontslaan, aangezien dat blad pas werd opgericht in 1945. En Van Amerongen vertrok niet bij *VN* om hoofdredacteur van *De Groene* te worden, maar was eerst freelancer, tot hij door de (toen kleinere) concurrent werd gevraagd.

Dat neemt niet weg dat ik het boek met behoorlijk wat plezier heb gelezen, niet in de laatste plaats omdat het een *trip down memory lane* is. En ook maakt Jansen van Galen heel duidelijk dat er eigenlijk niet zo heel veel reden is om nostalgisch te doen over de vaak wel erg zelfingenomen journalistiek uit die jaren en over een weekblad dat, in de woorden van een voormalige redacteur, “dreef op alcohol”. En voor wie het vergeten is: niet alleen de geestelijke hygiëne liet in die tijd wel eens te wensen over, dat gold ook voor de echte lichaamsverzorging. Dat blijkt bijvoorbeeld uit een terloops zinnetje in een reportage over de alternatieve psychiatrische inrichting Nieuw-Dennendal, waar het volgens de *VN*-verslaggeefster wel meeviel met de chaos: “Maar in een gezin zijn niet altijd alle bedden opgemaakt, [...] is er altijd wel een puber die zich aan de wekelijkse douchebeurt weet te onttrekken.” Hoezo, goeie ouwe tijd?

ROB HARTMANS

JOHN JANSEN VAN GALEN, *De gouden jaren van het linkse levensgevoel. Het verhaal van Vrij Nederland*, Balans, Amsterdam, 2016, 494 p.

Wie deze tijd niet heeft meegemaakt, wrijft zich waarschijnlijk de ogen uit bij het lezen over de morele superioriteit waarmee het voormalige verzetsblad iedereen de maat nam